

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОСПРИЙМАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті досліджено стан готовності майбутніх учителів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів засобами творів образотворчого мистецтва. Визначено рівні, критерії та показники готовності студентів до формування естетичного світосприймання в учнів початкових класів.

Дослідження праць сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених із проблеми формування естетичного світосприймання в молодших школярів дозволяє нам охарактеризувати **готовність** майбутнього вчителя до формування естетичного світосприймання як інтегральну якість педагога, що включає розуміння цілісної картини світу, естетичної сутності її об'єктів, наявність педагогічних, психологічних, методичних, загальнокультурних та художньо-професійних знань, умінь і навичок; цільові установки та мотиви формування естетичного світосприймання; наявність потреби в естетичному сприйманні світу, тобто таких індивідуальних якостей та здібностей вчителя, що сприяють успішному формуванню естетичного світосприймання в молодших школярів.

Проаналізувавши сучасні українські та зарубіжні наукові дослідження в галузі педагогічної освіти [1; 2] ми розробили критерії та показники, за якими визначаються рівні готовності майбутніх вчителів початкових класів до формування естетичного світосприймання в учнів. У дослідженні ми виділяємо чотири критерії готовності: змістовний, емоційно-чуттєвий, діяльнісно-вольовий та світоглядний.

I. Під **змістовим** критерієм ми розуміємо наявність професійних знань, умінь і навичок у галузі мистецтва, що дозволяють учителю сформувати основи естетичного сприймання світу в молодших школярів.

Показниками змістового критерію є: 1) наявність психолого-педагогічних, загальнокультурних, естетичних знань; 2) естетичний смак; 3) естетичний досвід; 4) уміння аналізувати художній твір; 5) наявність власного ставлення до художнього твору; 6) усвідомлення цінності художнього твору;

II. **Емоційно-чуттєвий** критерій – це розвиненість емоційно-почуттєвої сфери, тобто такі індивідуальні якості та здібності вчителя, що сприяють успішному формуванню естетичного світосприймання в учнів.

В емоційно-чуттєвому критерію виділяємо наступні показники: 1) здатність до естетичного переживання; 2) вміння визначати емоційний зміст художнього твору; 3) здатність ідентифікувати себе з художнім образом твору; 4) емоційне відношення до цінностей суспільства, явищ дійсності; 5) прагнення до самопізнання.

III. Під **діяльнісно-вольовим** критерієм ми розуміємо естетичну направленість педагогічної діяльності, наявність естетичної потреби, індивідуальну естетичну діяльність вчителя, здатність до постійного самовдосконалення.

Показниками діяльнісно-вольового критерію є: 1) стійкість інтересів і потреб в області класичного мистецтва; 2) активність в естетичному перетворенні дійсності; 3) здійснення ціннісної естетичної діяльності; 4) самореалізація в творчій діяльності.

IV. **Світоглядний** критерій визначає: розуміння цілісної картини світу, естетичної сутності об'єктів, інтерес до проблем світосприймання, з метою його формування в учнів початкових класів.

Показниками світоглядного критерію є: 1) розуміння цілісної картини світу; 2) наявність пізнавального інтересу до проблем сприймання світу та духовного формування особистості; 3) естетичне оцінювання різноманітних об'єктів та явищ навколишнього світу; 4) усвідомлення діалогічної природи мистецтва.

Для визначення вихідного стану готовності студентів ми визначаємо три рівні: високий (цілісний), середній (фрагментарний) та низький (нерозвинений).

Охарактеризуємо кожний із представлених рівнів.

Низький (нерозвинений) рівень характеризується відсутністю цілісної картини світу; засвоєнням лише окремих елементів професійних знань; низьким інтересом до художньо-педагогічної діяльності; недостатнім володінням професійними вміннями та навичками, невмінням застосувати їх на практиці; пасивністю сприймання; утрудненням у розумінні художніх явищ; низьким рівнем образотворчих здібностей і відсутністю потреби в самовдосконаленні.

Середній (фрагментарний) рівень характеризується фрагментарною картиною світу, що свідчить про:

- недостатній рівень загальнокультурних та художньо-педагогічних знань, в яких зустрічаються певні пропуски;
- поверховий характер знань з історії образотворчого мистецтва та загальних художньо-теоретичних знань;
- певний інтерес до художньо-педагогічної діяльності та сприймання творів мистецтва;
- періодичний характер потреби сприймати художні твори;
- зведення творчого процесу до традиційного вирішення поставлених задач, із використанням середніх за показниками розвитку здібностей;
- появу потреби у самовдосконаленні тільки під час виникнення певних проблем у виконанні практичних робіт.

Студентів із фрагментарним рівнем характеризує усвідомлення необхідності базових професійних знань та їх практичного застосування.

Високий (цілісний) рівень характеризується наявністю цілісної картини світу, яка стає можливою за наступних умов:

- засвоєння великого обсягу теоретичних і практичних педагогічних, психологічних, філософських та загальнокультурних знань, що призводить до високого рівня інтелектуального розвитку;
- високий ступінь оволодіння основними естетичними ідеями й поняттями;
- досить високий рівень естетичної ерудиції, що, в першу чергу, передбачає знання з історії образотворчого мистецтва та загальні художньо-теоретичні знання;
- уміння виявити в творах образотворчого мистецтва моральні проблеми з метою формування на їх основі морально-ціннісних установок учнів;
- активним й образним художнім сприйманням та розвинутою емпатійністю, метафоричним мисленням;
- оволодіння навичками сприймання естетичного змісту твору мистецтва з метою засвоєння закладеного в ньому емоційно-ціннісного досвіду та передачі учням; сформованістю потреби у художніх цінностях та необхідності в осягненні або творенні мистецьких явищ – процес художнього естезису, вираженого у нестандартному, оригінальному творчому процесі;
- розуміння естетичної сутності об'єктів, внаслідок розвинутого рівня рефлексії, пов'язаного з якісним перетворенням свідомості.

Таблиця 1.1

Якісні показники сформованості готовності студентів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів на заключному етапі формувального експерименту (в %)

Критерії сформованості	РІВНІ					
	Високий (цілісний) (1)		Середній (фрагментарний) (2)		Низький (нерозвинений) (3)	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Змістовий	12,4	21,5	62,3	61,2	23,5	4,1
Емоційно-чуттєвий	14,8	35,3	74,6	72,5	11,3	2,8
Діяльнісно-вольовий	15,2	39,7	76,5	75,4	12,5	3,5
Філософський	11,2	20,3	59,3	53,9	26,5	4,8
Загальний результат	13,4	30,7	68,2	65,5	18,4	3,8

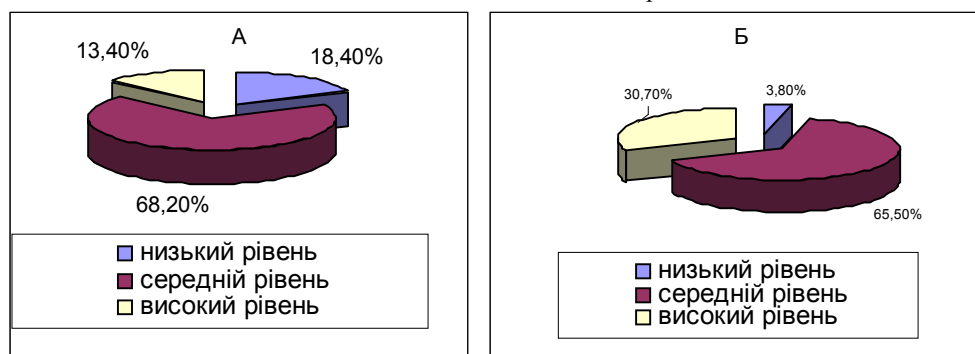
Результати експерименту наступне: значно зменшилась кількість студентів, що мають низький рівень показників змістовного критерію (в КГ – 23,5 %, а у ЕГ – 4,1 %); емоційно-чуттєвого критерію (КГ – 11,3 %, ЕГ – 2,8 %); діяльнісно-вольового критерію (КГ – 12,5 %, ЕГ – 3,5 %); світоглядного критерію (КГ – 26,5 %, ЕГ – 4,8 %). Суттєві зміни відбулися також і в показниках готовності, що характеризують цілісний (високий) рівень готовності: змістовний критерій: КГ – 12,4 %, ЕГ – 21,5 %; емоційно-чуттєвий критерій: КГ – 14,8 %, ЕГ – 35,3 %; діяльнісно-вольовий: КГ – 15,2 %, ЕГ – 39,7 %; філософський критерій: КГ – 11,2 %, ЕГ – 20,3 %.

Таким чином, наявність позитивних змін у показниках готовності студентів до формування естетичного світосприймання дозволяє констатувати ефективність впливу запропонованої нами методики на процес підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості естетичного світосприймання особистості студента, проведений нами за визначеними критеріями і показниками, виявив різкий зріст високого рівня (на 17,3 %) в експериментальних групах. Також відбулися значні позитивні зміни в показниках низького рівня готовності: на 14,6 % зменшилася кількість студентів з нерозвиненим рівнем готовності: до 3,8 % у експериментальних групах, на відміну від 18,4 % у контрольних. Графічно цей результат представлено на діаграмі 1.1.

Діаграма 1.1

Динаміка змін рівнів готовності студентів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів

А) Контрольні групи

Б) Експериментальні групи

Отже, статистична обробка результатів формувального експерименту дозволяє зробити висновок, що розроблена нами, в рамках нашого дослідження, методика підготовки майбутніх вчителів до формування естетичного світосприймання у молодших школярів є ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Налбандян М. Педагогические условия социально-эстетического воспитания студентов вуза средствами искусства: Дис. ... канд. пед. наук. – М., 2003. – 189 с.
2. Харченко П.В. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Київ, 2004. – 205 с.

Матеріал надійшов до редакції 23.01. 2007 р.

Шмелёва Т.В. Диагностика уровней готовности будущих учителей к формированию эстетического мировосприятия у младших школьников.

В статье исследуется состояние готовности будущих учителей к формированию эстетического мировосприятия у младших школьников средствами произведений изобразительного искусства, определяются уровни, критерии и показатели готовности студентов к формированию эстетического мировосприятия у школьников начальных классов.

Shmelyova T.V. Diagnostics of the prospective teachers preparation level of primary pupils' aesthetic world outlook formation.

The prospective teachers' preparation level of primary pupils' aesthetic world outlook formation by means of art are researched in the article. The levels, criteria and indicators of the prospective teacher's preparation level primary pupils' aesthetic world outlook formation are determined in the article.